

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท : กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม The Study of Determinants of the Household Poverty in Rural Area : Case Study of Mahasarakham Province

วรายุทธ พลาศรี¹

Warayut Palasri¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบท สถานการณ์ความยากจน ลักษณะของครัวเรือนที่ยากจน และปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ครัวเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 180,328 ครัวเรือน ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 ครัวเรือน โดยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling method) และได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน อนึ่งการศึกษาค้างครั้งนี้ได้ใช้เส้นความยากจนของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตพื้นที่ชนบท ปี 2553 ที่คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจากการคำนวณได้เส้นความยากจนเท่ากับ 1,565 บาทต่อคนต่อเดือน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มครัวเรือนยากจนกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ยากจน ผลการศึกษา พบว่า

ครัวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.16 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.15 คน และจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.13 คน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 49.3 อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 57.5 ครัวเรือนมีรายได้รวมเฉลี่ยครัวเรือนละ 16,036.89 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,666 บาทต่อเดือน เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคต่อรายได้จะเท่ากับ 47.80 มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 187,530.38 บาท และครัวเรือนมีการเก็บออมคิดเป็นร้อยละ 76.5 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

สถานการณ์ความยากจนและลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนพบว่า ครัวเรือนตัวอย่างในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ยากจนคิดเป็นร้อยละ 31.2 โดยครัวเรือนที่ยากจนในเขตชนบทจะมีลักษณะร่วมคือ หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำ มีครัวเรือนขนาดใหญ่ มีระดับรายได้ต่ำ มีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตรน้อย มีระดับความมั่งคั่งต่ำ และมีหนี้สิน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือน ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่งและหนี้สินของครัวเรือน

คำสำคัญ : เส้นความยากจน ครัวเรือนยากจน

¹ อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

This research aims to investigate household economic conditions in rural area, poverty situation, the characteristic of the poverty households and factors affecting household poverty. The population in this study was 180,328 households in rural area in Maha Sarakham province. The samples were 400 households, selected through multi-stage sampling method. The questionnaires were used for gathering the data. Descriptive statistics and inferential statistics were used to analyze the data. This study also used the poverty line of rural area in the Northeast in 2553 B.E. that was calculated by the Office of the National Economic and Social Development Board. The calculated poverty line was 1,565 baht per person per month and used as the criteria to categorize the poverty households and non-poverty households.

The results revealed that the average members of each household in rural area in Maha Sarakham province is 4.16 members, average laborer is 3.15 members, and average earned income is 2.13 members. Most of the household heads who finished primary school is 49.3%, 57.5% of household heads' occupations are agricultures. The average monthly income of the samples in each household is 16,036.89 baht a month, expenditure of consumption is 7,666 baht a month. The percentage ratio of the consumption expenditure to income is 47.80%. The average of each household debt is 187,530.38 baht, and the households have saved 76.5% of overall samples.

The poverty situations and the characteristic of the poverty households found that the proportion of poverty households is 31.2%. The poverty households in rural area share the same characteristic as follows : low - level of education of household head, large size household, low - income, small size of farm area, low - level of wealth and household debt.

The factors affecting household poverty were educational level of household heads, size of household, area of farm size, wealth and household debt.

Keywords : Poverty line, Poverty households

บทนำ

ความยากจนนับว่าเป็นปัญหาที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญเนื่องจากความยากจนมีโอกาที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนปัญหาคุณภาพประชากรและการพัฒนาประเทศ สำหรับประเทศไทยรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างพยายามที่จะแก้ปัญหาความยากจน โดยได้บรรจุเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา และได้ทุ่มงบประมาณในแต่ละปีเพื่อแก้ปัญหาความยากจนเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งจากรายงานการประเมินความยากจนปี 2550 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ในปี 2550 รัฐ

ได้ใช้จ่ายงบประมาณสำหรับแก้ปัญหาความยากจนวงเงินรวมทั้งสิ้นเท่ากับ 71,877.1 ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ 7.2 ของงบประมาณทั้งหมด) ในจำนวนนี้เป็นงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาชนบทคิดเป็นร้อยละ 75.9 ของงบประมาณแก้ปัญหาความยากจนทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเรื่องยากที่ความยากจนจะหมดไปจากสังคมไทยเนื่องจากยังมีคนยากจนกลุ่มหนึ่งที่ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงปัจจัยการผลิตและถูกเอารัดเอาเปรียบซึ่งจะทำให้คนจนกลุ่มดังกล่าวยังคงจนเรื้อรังต่อไป และถ้าจากการกระจายรายได้ ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ปัญหาหนี้สิน ตลอดจนการรวมตัวของภาคประชาชนเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อะไรเป็นปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดความยากจน

ทำไมความยากจนยังคงอยู่กับสังคมไทยทั้งที่รัฐพยายามแก้ไขมาตลอด

ปัจจุบันคนยากจนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในเขตชนบทดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 โดยในปี 2553 มีคนยากจนในเขตชนบทจำนวน 4.5 ล้านคน หรือร้อยละ 88.76 ของคนยากจนทั่วประเทศ และภาคที่มีจำนวนคนยากจนมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีคนยากจนร้อยละ 59.16 ของคนยากจนทั่วประเทศ ทั้งนี้การทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐในการที่จะลดความยากจนของครัวเรือนในชนบท จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่ามีปัจจัยอะไรที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท แต่อย่างไรก็ตามจากข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณประกอบกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาความยากจนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจน และลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สิน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาประชากรจากภาคครัวเรือนเฉพาะครัวเรือนในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีจำนวน 180,328 ครัวเรือน จากจำนวน 13 อำเภอ โดยช่วงเวลาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ปี 2553 อนึ่งการศึกษาครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ใช้เส้นความยากจนของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตพื้นที่ชนบท (นอกเขตเทศบาล) ปี 2553 ที่คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจากการคำนวณได้เส้นความยากจนเท่ากับ 1,565 บาทต่อคนต่อเดือน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนจะจำกัดขอบเขตศึกษาเฉพาะปัจจัยในระดับครัวเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ครัวเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีจำนวน 180,328 ครัวเรือน จากจำนวน 13 อำเภอ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อทราบจำนวนตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง โดยได้ออกแบบการสุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งเขตพื้นที่จังหวัดออกเป็น 2 เขต คือเขตอำเภอเมืองและเขตที่ไม่ใช่อำเภอเมือง แล้วจึงสุ่มอำเภอมา 4 อำเภอ (อำเภอเมือง 1 อำเภอและไม่ใช่อำเภอเมือง 3 อำเภอ) โดยการสุ่มเป็นการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับสลาก (Lottery method) หลังจากนั้นก็จะสุ่มตำบลและหมู่บ้านตามลำดับโดยการสุ่มเป็นการสุ่มแบบง่ายโดยใช้วิธีการจับสลาก อำเภอละ 2 หมู่บ้าน จากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีและขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ได้หมู่บ้านตัวอย่างซึ่งใช้เป็นตัวแทนของประชากร ดังนี้

1. บ้านนาสีนวน หมู่ที่ 1 ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. บ้านหนองอีต้อ หมู่ที่ 15 ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. บ้านภู หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกู่ อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม
4. บ้านดงเมืองน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลดงเมือง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม
5. บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

- 6. บ้านสมสนุก หมู่ที่ 2 ตำบลหนองลิ้ม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
- 7. บ้านโนนแพ็ก หมู่ที่ 1 ตำบลเวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- 8. บ้านลาดพัฒนา หมู่ที่ 5 ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มครัวเรือน ซึ่งเป็นการสุ่มแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับสลากจากเลขที่บ้าน ให้ได้จำนวนตัวอย่างทั้ง 8 หมู่บ้าน จำนวนเท่ากับ 400 ครัวเรือน (หมู่บ้านละ 50 ครัวเรือน) แต่เนื่องจากการยากที่จะสุ่มจากครัวเรือนโดยตรงเพราะหลังคาเรือนหนึ่งหรือบ้านหนึ่งหลังอาจจะมีหลายครัวเรือนอยู่รวมกัน ดังนั้นในการสุ่มครัวเรือนตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic random sampling) โดยการสุ่มจากหลังคาเรือน กล่าวคือจุดเริ่มต้นของการนับจะใช้วิธีสุ่มจากเลขที่บ้าน หลังจากนั้นจึงนับช่วงของการสุ่มหลังคาเรือนโดยช่วงระยะห่างของบ้านแต่ละหลังหาได้จากสูตรจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหารด้วยจำนวนหลังคาเรือนที่ต้องการสำรวจ ทั้งนี้หากครัวเรือนใดไม่มีคนอยู่หรือไม่สะดวกในการให้ข้อมูลก็จะนับหลังคาเรือนถัดไปเข้ามาแทน (หลังคาเรือนใดมีหลายครัวเรือนอยู่ด้วยกัน ก็จะสำรวจทุกครัวเรือนในหลังคาเรือนนั้น) ทำเช่นนี้ไปจนครบตามจำนวนครัวเรือนที่ต้องการสำรวจ และหากไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการสำรวจก็จะวนกลับไปจุดเริ่มต้นใหม่

การสร้างเครื่องมือวัด

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความยากจน ซึ่งเป็นเรื่องที่ลึกลับซับซ้อนยากที่จะอธิบายสภาพและสาเหตุของความยากจนโดยการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวดังนั้นในการศึกษาคั้งนั้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้ทั้งเครื่องมือในเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และเครื่องมือเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหัวหน้าครัวเรือนแบบเจาะลึกรายละเอียดในปัญหาข้อสงสัยบางเรื่องเพื่อเป็นการอุดช่องว่างหรือในกรณีที่เราไม่สามารถอธิบายด้วยแบบสอบถามได้จึงต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประกอบ และเนื่องจากจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนมาก ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนการสัมภาษณ์เป็นเพียงเพื่อให้ได้

ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับนำมาประกอบการอธิบายร่วมกับแบบสอบถามในการที่จะให้งานวิจัยชิ้นนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านโครงสร้าง
- ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครัวเรือน
- ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล
- ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การที่จำนวนตัวอย่างมากและมีเวลาเก็บข้อมูลค่อนข้างจำกัด ผู้วิจัยจึงได้อาศัยผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เก็บข้อมูลช่วยจำนวน 5 คน โดยผู้เก็บข้อมูลจะต้องผ่านการอบรมและทำความเข้าใจกับแบบสอบถามและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นอย่างดีซึ่งการลงเก็บข้อมูลภาคสนามจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 วางแผนและสำรวจพื้นที่ของหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง
 - ขั้นตอนที่ 2 ติดต่อบริษัทช่างกับผู้นำหมู่บ้าน
 - ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง
- ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้พนักงานเก็บข้อมูลจะเป็นผู้อ่านและกรอกข้อมูลแทนผู้ตอบแบบสอบถาม
- ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล
 - ขั้นตอนที่ 5 ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนตัวอย่างหรือข้อมูลไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เก็บข้อมูลซ้ำรอบที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาลงรหัสและบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ หลังจากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ในการแจกแจงความถี่ ทาคาลัสต์ส่วนและร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง และครัวเรือนที่ยากจนในชนบท (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2) และใช้สถิติอนุมาน (Inferential statistics) ในการทดสอบสมมติฐาน ทั้งนี้การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจน

จะวิเคราะห์ด้วยการใช้เทคนิค Logistic regression analysis โดยให้ตัวแปรที่พยากรณ์คือตัวแปรที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจน แทนค่าเท่ากับ 1 ส่วนตัวแปรที่ไม่พยากรณ์คือตัวแปรที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนสูงกว่าเส้นความยากจนแทนค่าเท่ากับ 0 (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) อนึ่งในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนจะใช้แบบจำลองดังนี้ในการพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจน

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

โดยที่ $Y = \beta_0 + \beta_1$ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน + β_2 ขนาดครัวเรือน + β_3 ขนาดพื้นที่ประกอบอาชีพ + β_4 ความมั่งคั่ง + β_5 หนี้สิน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบท เขตจังหวัดมหาสารคาม

ครัวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.16 คน มีหัวหน้าครัวเรือนอายุเฉลี่ย 53.64 ปี โดยในจำนวนนี้เป็นเพศชาย ร้อยละ 76.6 เพศหญิง ร้อยละ 23.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 49.30 อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 57.5 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.15 คน และจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 2.13 คน ครัวเรือนมีรายได้จากสมาชิกทุกคนรวมกันเฉลี่ย 16,036.89 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภค เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เป็นต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 7,666.00 บาทต่อเดือน เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคต่อรายได้จะเท่ากับ 47.80 นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 187,530.38 บาท รวมทั้งครัวเรือนมีการเก็บออมคิดเป็นร้อยละ 76.5 ของจำนวน

ครัวเรือนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผ่านทางโรงงาน เช่น โรงสี โรงงานแป้งมัน เป็นต้น สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับความยากจนครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่าครัวเรือนตัวเองอยู่ในสถานะยากจนถึงร้อยละ 57.5

2. สถานการณ์ความยากจนและลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

2.1 สถานการณ์ความยากจนของครัวเรือน

การศึกษาคำนี้ผู้วิจัยได้ใช้เส้นความยากจนของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตพื้นที่ชนบท (นอกเขตเทศบาล) ปี 2553 ที่คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจากการคำนวณได้เส้นความยากจนเท่ากับ 1,565 บาทต่อคนต่อเดือน จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนตัวอย่างในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ยากจนเมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 31.2

2.2 ลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมกัน คือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้รับการศึกษาถึงร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.44 คน มีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 62,496.00 บาทต่อปี มีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.92 ไร่ มีมูลค่าทรัพย์สินถาวรรวมเฉลี่ย 274,768.00 บาท และเป็นหนี้ถึงร้อยละ 87.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

การศึกษานี้ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคามเนื่องจากตัวแปรตามคือความยากจนของครัวเรือนมีค่าได้เพียง 2 ค่า คือครัวเรือนที่ไม่ยากจน (แทนค่าเท่ากับ 0) และครัวเรือนที่ยากจน (แทนค่าเท่ากับ 1) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามจึงไม่ได้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้นตรงแต่อยู่ในรูปสมการถดถอยโลจิสติก (Logistic regression) การศึกษานี้จึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเพื่อหาโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะยากจน โดยจะใช้วิธี Maximum likelihood

ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของ $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_6$ ซึ่งมีรูปแบบของโมเดลดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2551, หน้า 81)

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}$$

หรือ

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

โดยที่ $Y = \beta_0 + \beta_1$ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน + β_2 ขนาดครัวเรือน + β_3 ขนาดพื้นที่ประกอบอาชีพ + β_4 ความมั่งคั่ง + β_5 หนี้สิน

อนึ่ง การที่จะรู้ว่าตัวแปรตามได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรอิสระจำเป็นต้องควบคุมตัวแปรหรือปัจจัยอื่นๆ ให้คงที่เสียก่อน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะใช้เทคนิคการถดถอยโลจิสติก โดยการนำตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรดังกล่าว ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความสัมพันธ์กับความยากจนของครัวเรือนเข้าสมการ ได้ผลการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือน

ตัวแปร	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
ระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน ¹	-3.493	.628	30.901	1	.000	.030
ขนาดครัวเรือน	.412	.145	8.125	1	.004	1.510
ขนาดพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพ	-.319	.055	33.150	1	.000	.727
ความมั่งคั่ง	-.005	.001	15.803	1	.000	.995
หนี้สิน	1.313	.520	6.384	1	.012	3.717
Constant	8.351	1.542	29.330	1	.000	4232.621

หมายเหตุ : ¹ ได้มีการแปลงจากมาตรอันดับให้เป็นมาตรอัตราส่วน

Chi-square (Omnibus Tests of Model Coefficients) Model = 357.163, df = 5, Sig. = .000
 Chi-square (Hosmer and Lemeshow Test) = 6.192, df = 8, Sig. = .626
 -2 Log likelihood = 139.706, Cox & Snell R Square = .591, Nagelkerke R Square = .830
 Percentage Correct (Overall Percentage) = 93.0

ากผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ค่า Chi-square ของ Model = 357.163 และค่า Sig. = .000 แสดงว่าโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนขึ้นอยู่กับตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว

ค่า Chi-square จาก Hosmer and Lemeshow Test = 6.192 และค่า Sig. = .626 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 จึงสรุปว่า

สมการการถดถอยโลจิสติกในขั้นตอนสุดท้ายมีความเหมาะสม

ค่า Nagelkerke R Square = .830 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดที่อยู่ในสมการในขั้นตอนสุดท้ายสามารถอธิบายความยากจนของครัวเรือนได้ร้อยละ 83.0

ค่า Percentage Correct = 93.0 หมายความว่า สรุปโดยรวมสมการสามารถทำนายได้ถูกต้องร้อยละ 93.0

จากตารางที่ 1 ตรวจสอบค่า Sig. และค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้วแสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัว ได้มีอิทธิพลต่อความยากจนของครัวเรือนเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยแต่ละตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สินที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปของสมการถดถอยโลจิสติกเพื่อพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนได้ดังนี้

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

โดยที่ $Y = 8.351 - 3.493$ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน $+ .412$ ขนาดครัวเรือน $- .319$ ขนาดพื้นที่ประกอบอาชีพ $- .005$ ความมั่งคั่ง $+ 1.313$ หนี้สิน

สมการถดถอยโลจิสติกดังกล่าวข้างต้นมีความเหมาะสมที่ใช้ในการพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนโดยการใช้ Hosmer and Lemeshow ในการทดสอบความเหมาะสมของโมเดลดังนี้

สมมติฐานการทดสอบ คือ

H_0 : โมเดลเหมาะสม

H_1 : โมเดลไม่เหมาะสม

จากค่าสถิติทดสอบ Chi-square (Hosmer and Lemeshow Test) = 6.192 และค่า Sig. = .626 ซึ่งมากกว่า .05 แสดงว่าโมเดลสมการถดถอยโลจิสติกที่ได้มีความเหมาะสม จึงสรุปได้ว่าตัวแปรหรือปัจจัยทางด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สินของครัวเรือนสามารถส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้ ซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคามได้ดังนี้

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -3.493 (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้นโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง [ค่า $\text{Exp}(B) = .03$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 ปี โอกาส

ที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 97.0 (ถ้าค่า $\text{Exp}(B)$ มีค่าน้อยกว่า 1 นิยมทำให้อยู่ในรูปร้อยละซึ่งคำนวณได้จาก $0.03 \times 100 = -97.0$]

ขนาดของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .412 (สัมประสิทธิ์มีค่ามากกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น (ค่า $\text{Exp}(B) = 1.51$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อสมาชิกของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คน โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น 1.51 เท่า)

ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ $-.319$ (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีจำนวนพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ (เกษตรกรรม) เพิ่มขึ้นโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง (ค่า $\text{Exp}(B) = .727$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น 1 ไร่ โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 27.3)

ความมั่งคั่งของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ $-.005$ (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีความมั่งคั่ง(มูลค่าสินทรัพย์ถาวร)เพิ่มขึ้นโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง (ค่า $\text{Exp}(B) = .995$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อครัวเรือนมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น 1 บาท โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 0.5)

หนี้สินของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.313 (สัมประสิทธิ์มีค่ามากกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีหนี้สินโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น (ค่า $\text{Exp}(B) = 3.717$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ ครัวเรือนที่มีหนี้สินมีโอกาสยากจนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินเท่ากับ 3.717 เท่า)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การประเมินสถานการณ์ความยากจนในครั้งนี้ได้ใช้เส้นความยากจนเฉลี่ยของครัวเรือนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อวัดความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคามจึงทำให้การประเมินสถานการณ์ความยากจนครั้งนี้อาจจะมีจำนวนครัวเรือนที่ยากจนสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

2. ตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม ทูมโฆสิต พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ ชื่นฤทัย

กาญจนะจิตรา Ingrid Woolard และ Stephan Klasen Daniela Marotta และ Ruslan Yemtsov Carunia Mulya Firdausy Edward Olale และ Spencer Henson โดยจากการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด เนื่องจากระดับการศึกษาจะทำให้หัวหน้าครัวเรือนมีความรู้และมีระดับรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนลดลง ซึ่งเป็นไปตามผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

3. ตัวแปรขนาดของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ Ingrid Woolard และ Stephan Klasen Daniela Marotta และ Ruslan Yemtsov Steve Onyeiwu และ Jialu Liu ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.44 คน ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.01 คน เนื่องจากการที่ครัวเรือนมีขนาดของครัวเรือนหรือสมาชิกมีจำนวนมากจะทำให้รายได้เฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนนั้นมีระดับต่ำ จึงทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

4. ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตรของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม ทูมไธสิต พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภุติ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ สุเทพ พันประสิทธิ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ Steve Onyeiwu และ Jialu Liu ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.92 ไร่ ส่วนครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉลี่ยครัวเรือนละ 14.90 ไร่ เนื่องจากครัวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรจำนวนมากจะทำให้รายได้มากขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนลดลงซึ่งเป็นไปตามผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

5. ความมั่งคั่งของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินฤทัยกาญจนะจิตรา อุดม ทูมไธสิต ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ Carunia Mulya Firdausy Ingrid Woolard และ Stephan Klasen ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนมีมูลค่าทรัพย์สิน

ถาวรรวมเฉลี่ย 274,768.00 บาท ส่วนครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรรวมเฉลี่ย 1,320,639.27 บาท เนื่องจากครัวเรือนที่มีทรัพย์สินจำนวนมากจะทำให้ครัวเรือนมีทุนหรือปัจจัยการผลิตที่จะนำมาซึ่งรายได้เพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนลดลงซึ่งเป็นไปตามผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

6. หนี้สินของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม ทูมไธสิต และพิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภุติ จากการศึกษพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่จะมีหนี้ซึ่งจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่าครัวเรือนยากจนเป็นหนี้ 109 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด เนื่องจากครัวเรือนที่มีหนี้สินจะทำให้ครัวเรือนมีรายได้หลังจากหักหนี้สินลดลงซึ่งจะส่งผลต่อเงินออมและเงินทุนที่จะนำไปใช้ในการลงทุนหรือซื้อปัจจัยการผลิตลดลงได้ จึงทำให้ครัวเรือนที่มีหนี้สินโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครัวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.16 คน มีหัวหน้าครัวเรือนอายุเฉลี่ย 53.64 ปี โดยในจำนวนนี้เป็นเพศชายร้อยละ 76.6 เพศหญิงร้อยละ 23.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 49.30 อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 57.5 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.15 คน และจำนวนสมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.13 คน ครัวเรือนมีรายได้จากสมาชิกทุกคนรวมกันเฉลี่ย 16,036.89 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภค เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เป็นต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 7,666.00 บาทต่อเดือน เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคต่อรายได้จะเท่ากับ 47.80 นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 187,530.38 บาท รวมทั้งครัวเรือนมีการเก็บออมคิดเป็นร้อยละ 76.5 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่

มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผ่านทางโรงงาน เช่น โรงสี โรงงานแป้งมัน เป็นต้น สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับความยากจนครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่าครัวเรือนตัวเองอยู่ในสถานะยากจนถึงร้อยละ 57.5 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

2. สถานการณ์ความยากจนพบว่าครัวเรือนตัวอย่างในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ยากจนเมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 31.2

3. ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมกัน คือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้รับการศึกษาถึงร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.44 คน มีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 62,496.00 บาทต่อปี มีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.92 ไร่ มีมูลค่าทรัพย์สินถาวรรวมเฉลี่ย 274,768.00 บาท และเป็นหนี้ถึงร้อยละ 87.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด

4. ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่งและหนี้สินของครัวเรือน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เส้นความยากจนเฉลี่ยของครัวเรือนในเขตชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเกณฑ์การวัดว่าครัวเรือนที่ศึกษาจะจัดอยู่ในกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนหรือไม่ซึ่งอาจจะทำให้การจัดกลุ่มมีความคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรที่จะคำนวณเส้นความยากจนรายครัวเรือนสำหรับการประเมินครัวเรือนนั้นๆ โดยเฉพาะซึ่งแต่ละครัวเรือนจะมีเส้นความยากจนแตกต่างกันออกไป

2. ในการสร้างแบบสอบถามที่มีจำนวนข้อคำถามหรือเนื้อหาตลอดจนคำถามที่ละเอียดและเจาะลึกมากเกินไป จะทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความตั้งใจตอบข้อคำถามดังกล่าว ดังนั้นในการสร้างข้อคำถามจะต้องไม่มากและเจาะลึกเกินไปแต่ควรที่จะให้มีพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูลที่เพียงพอซึ่งพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถที่จะอธิบายและสอบถามข้อมูลที่เจาะลึกได้โดยผู้ตอบมีความตั้งใจและน่าจะได้อีกข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าการใช้แบบสอบถามแต่เพียงอย่างเดียว

3. การวัดหรือประเมินสถานการณ์ความยากจนครั้งต่อไปควรที่จะใช้เกณฑ์วัดหลายเกณฑ์เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างถึงผลการประเมินที่ได้ เช่น เกณฑ์รายได้ เกณฑ์รายจ่าย เกณฑ์รายได้หลังหักหนี้สิน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีผู้วิจัยขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างที่ได้กรุณาสละเวลาที่มีค่าของท่านให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัยครั้งนี้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนในการทำวิจัย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้คงเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2551). **การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อรรถนิเวศ.
- สุวิมล ติรภานันท์. (2549). **การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **รายงานการประเมินความยากจน ปี 2550**. รายงาน. ----- (2554). **รายงานสรุปสถานะของประเทศ**. รายงานวิจัย. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). **สรุปผลที่สำคัญการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2553**. รายงาน.
- อุดม ทูมโสมสิต. (2536). **ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการพัฒนา), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Carunia M. F.(1997). **Effects of the Subsidy Removal of Fertilizer on Rural Poverty in North Sulawesi, Indonesia**. Centre for Economic and Development Studies, Indonesian Institute of Sciences.
- Sarawooth P. (1999). **Consultation with the Poor**. National Synthesis Report : Thailand (Preliminary Draft).

Yamane, T. (1967). **Statistics, An Introductory Analysis**,
Second Edition, New York :Harper and Row.